

Удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні

У статті обґрунтовано теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні. Визначено змістовну сутність поняття «житлова субсидія», зазначено її різновиди. Розглянуто й охарактеризовано поняття «механізм державного управління», «механізм надання житлових субсидій» та його складові. Охарактеризовано право на отримання житлової субсидії в сучасній Україні; визначено коло суб'єктів, що мають право на призначення субсидії; розглянуто право на призначення субсидії особі, яка має у власності транспортний засіб; визначено право на призначення субсидії особі, яка має депозит у банку; досліджено право на призначення житлової субсидії неповнолітнім дітям, які залишилися без батьківської опіки (піклування), та/або недієздатним особам працездатного віку, над якими встановлено опіку. Надано пропозиції щодо удосконалення умов призначення житлової субсидії в сучасній Україні; в ієрархічній послідовності визначено такі три основні умови отримання житлової субсидії як: дохід, майновий стан, зайнятість особи-претендента. Удосконалено порядок призначення житлової субсидії в сучасній Україні; визначено найпоширеніші ситуації щодо зловживання правом на отримання житлової субсидії з боку осіб-претендентів; розглянуто питання верифікації державних виплат; запропоновано ввести адміністративну відповідальність за надання особами-претендентами на отримання житлової субсидії завідомо неправдивих даних. Запропоновано внести зміни до Положення про порядок призначення житлових субсидій. Визначено перспективні напрями подальших теоретико-практичних досліджень щодо удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні.

Ключові слова: верифікація державних виплат; державне управління; житлова субсидія; житлово-комунальні послуги; механізм державного управління; механізм надання житлових субсидій; Положення про порядок призначення житлових субсидій; порядок призначення житлової субсидії; право на отримання житлової субсидії; умови призначення житлової субсидії.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Українська держава за своїм історичним змістом завжди тяжіла до конструктивного прагнення забезпечити своїх громадян основами соціального добробуту. Крізь ретроспективу історичного минулого об'єктивно можемо говорити про активний початок багатокomпонентного шляху досягнення цієї мети лише наприкінці ХХ століття із проголошенням Україною своєї незалежності. Процес державотворення в Україні визначився прийняттям Конституції України, яка утвердила її як правову, демократичну, соціальну державу. Відповідно до статті 1 Конституції України [1] – Україна є демократичною, соціальною, правовою державою. У зв'язку з цим активна та ефективна соціальна політика має стати міцним підґрунтям всебічного інноваційного і соціального розвитку країни, інтегрування в Європейський Союз, підставою для розбудови соціальної держави з конкурентоспроможною соціально орієнтованою ринковою економікою, здатною забезпечити людський розвиток, гідний рівень і якість життя громадян. Розбудова соціальної держави в Україні відповідає світовим тенденціям суспільного розвитку і є природним наслідком здобуття державної незалежності. Соціальна держава забезпечує консолідацію і демократизацію суспільства, проголошує верховенство права, є основою реалізації інтересів, сподівань широких верств населення. У центрі всіх рішень постає людина з гарантованими державою правами і свободами. Гарантіями соціальної держави є система заходів із забезпечення практичного здійснення конституційного права громадян на соціальний захист. Соціальний захист громадян, для яких соціальні виплати є основним джерелом існування, має забезпечувати рівень їх життя, не нижчий від прожиткового мінімуму встановленого законом [2].

Відповідно до Конституції України [1] кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї. Тому саме житлова субсидія, в умовах загостреної соціально-економічної кризи, спричиненою епідеміологічною ситуацією (COVID-19), постає змістовним чинником соціального захисту малозабезпечених верств населення сучасної України. У зв'язку із гострою необхідністю своєчасного реагування на швидкоплинні виклики сьогодення, пов'язаного із багатокomпонентністю цього питання, а саме, правом на отримання житлової субсидії, умовами та порядком її призначення тощо, удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні вбачається вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Сьогодні, на фоні погіршення соціально-економічної ситуації в країні, спричиненої гострою респіраторною хворобою COVID-19, питання державного управління соціальною сферою, державної та місцевої соціальної політики, соціального захисту населення, субсидування та інші надзвичайно активно досліджуються теоретиками і практиками різних категорій наукових знань: економістами, юристами, фахівцями з державного управління тощо. З урахуванням того, що механізм надання житлових субсидій є різновидом механізмів державного управління, це дослідження базується на фундаментальних працях таких вітчизняних фахівців у галузі державного управління, як: В.Д. Бакуменко, В.М. Князев, О.А. Машков, Н.Р. Нижник, О.Ю. Оболенський, Г.С. Одінцева, В.М. Олуйко, які досліджували проблеми формування механізмів державного управління, забезпечення їх дієвості тощо. Теоретико-практична проблематика різних форм соціального захисту населення і видів соціальної допомоги, багатоаспектність такого соціального явища, як житлова субсидія, розглядалися такими ученими: І.А. Ветухова, М.М. Клемпарський, О.В. Москаленко та іншими. На особливу увагу, у контексті саме нашого дослідження, заслуговує науковий доробок Т.Ю. Хренової. Її нещодавні роботи присвячені дослідженню житлової субсидії як організаційно-правової форми соціального забезпечення населення; комплексному аналізу теоретичних та практичних засад призначення житлової субсидії; аналізу сучасного стану наукової розробки правових проблем надання житлових субсидій; праву на отримання житлової субсидії, умовам та порядку її призначення [3]. Віддаючи належне зазначеним авторам, у межах соціального захисту населення актуальним сьогодні залишається питання удосконалення механізму надання житлових субсидій саме в сучасній Україні.

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні.

Для досягнення окресленої мети поставлено такі дослідницькі **завдання**:

- охарактеризувати право на отримання житлової субсидії в сучасній Україні;
- надати пропозиції щодо удосконалення умов призначення житлової субсидії в сучасній Україні;
- удосконалити порядок призначення житлової субсидії в сучасній Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Із проголошенням незалежності Україна обрала курс свого розвитку, зорієнтований на побудову соціальної держави. У зв'язку із цим робота сучасних органів публічної влади має бути спрямована на досягнення соціального добробуту громадян країни, а держава може по-справжньому вважатися соціальною за умови реального гарантування громадянам їх соціальних прав. У складних соціально-економічних умовах сучасної України саме таке соціальне явище, як житлова субсидія, постає інструментом захисту малозабезпечених верств населення.

Під *житловою субсидією* (далі – субсидія) ми розуміємо безповоротну адресну державну соціальну допомогу вразливим споживачам житлово-комунальних послуг – мешканцям домогосподарств, що проживають в житлових приміщеннях (будинках) і не можуть самотужки платити за житлово-комунальні послуги, оплачувати витрати на управління багатоквартирним будинком та витрати на комунальні послуги в такому будинку. Відповідно до Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 807) (далі – Положення), *різновидом житлової субсидії є*: щомісячна житлова субсидія на оплату внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку, за абонентське обслуговування для споживачів комунальних послуг, що надаються у багатоквартирних будинках за індивідуальними договорами. А також житлово-комунальних послуг, а саме: житлової послуги – послуги з управління багатоквартирним будинком, і комунальних послуг – послуг з постачання та розподілу природного газу, електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованих водопостачання і водовідведення, поводження з побутовими відходами; щомісячної житлової субсидії на оплату внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку, за абонентське обслуговування для споживачів комунальних послуг, що надаються у багатоквартирних будинках за індивідуальними договорами, а також витрат на управління багатоквартирним будинком, в якому створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, житлово-будівельний (житловий) кооператив, та витрат на комунальні послуги в такому будинку; житлової субсидії на придбання скрапленого газу, твердого і рідкого пічного побутового палива один раз на рік [4].

Явище житлової субсидії є багатоаспектним і полікомпонентним, а нинішні складні соціально-економічні обставини, спричинені епідеміологічною ситуацією в країні, зумовлюють активізацію державно-управлінських процесів щодо покращення соціального захисту населення, а отже, і науково-обґрунтованого удосконалення його складових, серед яких – механізм надання житлових субсидій в сучасній Україні, що є різновидом механізму державного управління. У вітчизняній науці немає єдиного підходу до визначення поняття механізм державного управління. Ми дотримуємося традиційно класичної думки, що механізм державного управління відображає взаємозв'язок явищ, дій і заходів, результатом яких є узгодження інтересів, визначення цілей, розробка рішень та їх реалізація за допомогою ресурсів держави (влада, апарат, засоби та методи управління). Жорсткість правового

середовища державного управління, виключне право держави на формування законодавчих актів вимагають обов'язкового передбачення правових методів впливу суб'єкта на керований об'єкт і взагалі організацію їх взаємодії. Відкритість і прозорість державно-управлінських процесів детермінує необхідність створення можливостей для ознайомлення громадян зі змістом та технологією функціонування певних механізмів. Механізм має сприяти виконанню основних і конкретних управлінських функцій, не суперечити логіці процесу прийняття і реалізації рішення, забезпечувати реалізацію інтересів об'єкта і суб'єкта, а також інших зацікавлених сторін (насамперед населення як джерела влади й головного споживача управлінських і соціальних послуг), створювати умови для раціонального розподілу і кооперування праці, забезпечувати узгодження повноважень і відповідальності усіх учасників відносин, а також цілеспрямованість функціонування [5, с. 375–376].

Склад елементів та порядок функціонування механізму державного управління визначається метою, засобами впливу на об'єкт, зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів і можливостей конкретної ситуації. Обов'язковими складовими є: цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби. Специфіка державного управління зумовлює певні особливості відповідних механізмів. Також слід усвідомлювати, що кожний конкретний управлінський механізм формують люди – працівники певної галузі та установ вищих ієрархічних рівнів. Їх навички, усвідомлення основ демократичного врядування, бажання сприяти прогресивному розвитку країни відбиваються на побудові механізмів [5, с. 375].

Різновиди житлової субсидії підтверджують багатоаспектність цього соціального явища та зумовлюють виокремлення основних компонентів механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні, які потребують змістовного наукового дослідження з позиції чинного нормативно-правового забезпечення, і до яких належать: право на отримання житлової субсидії; умови призначення житлової субсидії; порядок призначення житлової субсидії.

Право на отримання житлової субсидії.

Опираючись на той об'єктивний факт, що до претендентів на отримання житлової субсидії використовується індивідуальний підхід з метою визначення їх права на її отримання, доходимо висновку, що право на отримання субсидій не є сталим. У практичній площині під час визначення права на отримання житлової субсидії виникає низка аспектів, що впливають на право особи на отримання житлової субсидії, адже таке право, в окремих випадках, визначається не тільки тематичними нормативно-правовими актами, а й за рішенням відповідних комісій, які мають усебічно враховувати об'єктивні умови у кожній конкретній ситуації. Саме у цьому, на наш погляд, вбачається наявність «людського чинника» та можливість необ'єктивного розгляду питання щодо визначення права на отримання житлової субсидії.

На отримання права на призначення житлової субсидії впливає не тільки розмір отриманих доходів особи-претендента, а й багато інших чинників. На думку автора статті, на особливу дослідницьку увагу заслуговує *право на призначення субсидії особі, яка має у власності транспортний засіб.*

Відповідно до пп. 2 п. 14. Положення про порядок призначення житлових субсидій житлова субсидія не призначається (у тому числі на наступний період), якщо будь-хто зі складу домогосподарства або член сім'ї особи зі складу домогосподарства має у власності транспортний засіб, що підлягає державній реєстрації і з дати випуску якого минуло менше п'яти років (крім мопеда і причепа) [4]. Однак цим нормативно-правовим актом чітко не вказано, яким саме чином має бути набуто право власності на зазначений транспортний засіб: договір купівлі-продажу, договір дарування, договір спадкування тощо. Також законодавцем не визначено й форму набуття права власності на автомобіль: договір купівлі-продажу, договір довгострокового кредиту тощо. Окрім цього, у Положенні про порядок призначення житлових субсидій коректно не вирішено питання щодо успадкування транспортного засобу, а саме: відмова у праві на призначення субсидії у разі отримання транспортного засобу у спадок, вартість якого перевищує 50 тис. грн і з дати випуску якого минуло менше п'яти років. На нашу думку, це положення потребує нормативно-правового удосконалення, адже необхідно враховувати змістовні відмінності між договорами купівлі-продажу і договорами спадкування майна. Головна їх відмінність полягає у тому, що договір купівлі-продажу виражає свідомий намір особи придбати певне майно (у зазначеному випадку, транспортний засіб), а договір спадкування майна – не свідомий намір, а опосередковану обставину. У зв'язку із цим вважаємо, що законодавцю право на призначення особі субсидії не слід ставити у пряму залежність від факту спадкування майна (транспортного засобу), так як правовідносини, що є в основі цих правочинів, є кардинально відмінними за своїм свідомо-вольовим змістом.

У зв'язку із цим вважаємо за необхідне внести відповідні зміни до Положення про порядок призначення житлових субсидій у частині успадкування транспортного засобу, з дати випуску якого не минуло 5 років, а саме: не враховувати транспортні засоби, з дати випуску яких не минуло 5 років, одержані безоплатно, та ті, право власності на які набуто у результаті спадкування.

Недосконалою, на погляд автора статті, для механізму надання житлової субсидії в сучасній Україні є така його складова, як реалізація *права на призначення субсидії особі, яка має депозит у банку.*

Відповідно до Положення, особи, які мають грошові вклади у банківських установах, мають право на отримання житлової субсидії, при чому на її отримання не впливає ні наявність самого депозиту, ні його розмір, ні грошовий еквівалент нараховано-отриманих відсотків, що, на нашу думку, є некоректним, адже відсотки від депозитного вкладу розцінюються як одна зі складових джерел доходу особи. Такі обставини закладають підвалини до можливого зловживання правом на отримання житлової субсидії.

З метою вирішення вказаної проблеми пропонуємо на законодавчому рівні закріпити обмеження щодо можливості отримання житлової субсидії особами, які мають депозит у будь-якому банку чи іншій фінансовій установі, шляхом встановлення економічно обґрунтованої межі розміру депозиту, яка має бути такою, що не допустить оформлення субсидій заможними громадянами або громадян, які мають статки вище середніх. Вважаємо, що у Положенні про порядок призначення житлових субсидій варто передбачити таке: у разі наявності в особи депозиту у будь-якому банку чи фінансовій установі у розмірі до 50 прожиткових мінімумів доходів громадян житлова субсидія призначається на загальних засадах; у випадку наявності в особи депозиту у розмірі від 50 до 100 прожиткових мінімумів доходів громадян призначення субсидії можливе за рішенням Комісії з питань призначення житлової субсидії із врахуванням наявного соціально-економічного становища особи, інших чинників, які можуть вплинути на призначення субсидії особі, яка звертається за нею; якщо особа має депозитний рахунок у розмірі більше 100 прожиткових мінімумів доходів громадян, субсидія не призначається. У цілому вважаємо, що, по-перше, розмір депозитного вкладу варто прирівняти саме до розміру прожиткового мінімуму доходів громадян, оскільки ця величина, як і величина самого депозиту, є змінною, а по-друге, депозит саме у розмірі 100 прожиткових мінімумів доходів громадян у нинішніх умовах є показником доходів більших, ніж середні. Отримання субсидії особами із високими статками суперечить цілям призначення субсидії – допомога особам, які цього дійсно потребують. Встановлення таких меж у розмірі наявного в особи депозиту унеможливить отримання житлових субсидій особами, які мають значні статки [3, с. 135–136].

Ще однією складовою механізму надання житлової субсидії в сучасній Україні, що потребує удосконалення, є *право на призначення житлової субсидії неповнолітнім дітям, які залишилися без батьківської опіки (піклування), та/або недієздатним особам працездатного віку, над якими встановлено опіку.*

У чинному вітчизняному законодавстві встановлений механізм призначення житлових субсидій стосується тих осіб, опікун (піклувальник) яких вже призначений відповідно до встановленого законодавством порядку. У зв'язку із цим виникає питання щодо права на отримання житлової субсидії неповнолітніх дітей, які залишилися без батьківської опіки (піклування), або недієздатних осіб працездатного віку, над якими опіка (піклування) ще офіційно не встановлена. Відповідно до наведених вище категорій осіб процедурний процес призначення опіки (піклування) може тривати декілька місяців, а у випадку встановлення опіки (піклування) за рішенням суду – до півроку. Згідно з нормами законодавства у таких ситуаціях категоріальні особи позбавляються права на соціальний захист шляхом призначення житлової субсидії до моменту офіційного призначення опікуна (піклувальника).

З огляду на описану вище ситуацію вважаємо, що для такої категорії осіб необхідно змінити механізм призначення житлової субсидії шляхом внесення змін до Положення, а саме: надати право на звернення до уповноважених органів із заявою на призначення житлової субсидії в інтересах неповнолітніх дітей, які залишилися без батьківської опіки (піклування), та/або недієздатних осіб працездатного віку, над якими встановлено опіку, до моменту офіційного призначення опікуна (піклувальника), особі, яка має намір стати опікуном (піклувальником), а у випадку відсутності такої особи – відповідним органам опіки (піклування).

Отже, законне право на отримання житлової субсидії має ціла низка визначених Порядком суб'єктів, зокрема: малозабезпечені особи, непрацездатні особи, безробітні, особи, які не мають права власності на майно, земельні ділянки, транспортні засоби, які орендують житлове приміщення, перебувають на обліку у центрі зайнятості тощо. Однак до цих суб'єктів висуваються додаткові вимоги, що впливають на право отримання житлової субсидії. У зв'язку із цим є актуальним внесення запропонованих вище змін до Положення про порядок призначення житлових субсидій, що призведе до подальшого удосконалення механізму надання житлових субсидій у сучасній Україні, а саме такої його складової, як реалізація права на отримання житлової субсидії.

Умови призначення житлової субсидії.

Розглянувши вище право на отримання житлової субсидії доходимо висновку, що одного лише права як такого – недостатньо. Логічно мають існувати певні умови, за наявності яких особа здобуває це саме право на отримання субсидії. Під *умовами* ми розуміємо обов'язково наявні обставини, положення, засади, факти, що беруться за основу відповідними органами й враховуються під час вирішенні питання відносно призначення допомоги від держави у формі субсидії. Саме умовами визначаються правила і порядок надання субсидії. Усвідомлені умови є основоположними позиціями-критеріями також і для осіб-претендентів на отримання житлової субсидії, так як саме вони впливають і на саме право на отримання субсидії, і на її розмір.

У зв'язку із наявними процесами удосконалення нормативно-правової бази, що регулює питання призначення житлових субсидій, умови призначення субсидій із часовою періодичністю змінюються, а отже доходимо висновку, що умови призначення житлової субсидії, так як і право на її отримання, також не є сталими і залежать від соціально-економічного стану країни та державної соціальної політики, що свідчить про можливість маніпулювання цим питанням. Вважаємо, що основоположною умовою призначення житлової субсидії є доведення і встановлення об'єктивного фактажу соціальної незахищеності відповідної особи-претендента. Під соціально незахищеними категоріями осіб розглядаємо не лише традиційних непрацездатних осіб, а й осіб працездатних, але які мають занадто низький рівень доходів. Отже, основними умовами отримання житлової субсидії у ієрархічній послідовності визначаємо такі три: дохід, майновий стан, зайнятість особи-претендента.

Деталізуючи ці умови, у практичній площині отримання житлової субсидії вирізняються такі проблемні ситуації: врахування сукупного доходу домогосподарства, зокрема врахування доходу осіб, які зареєстровані у домогосподарстві, однак фактично в ньому не проживають; складність та необґрунтованість механізму призначення житлової субсидії щодо подружжя, яке не перебуває в офіційному шлюбі та зареєстроване в одному домогосподарстві, однак фактично проживає за різними адресами; проблемою при призначенні житлової субсидії є той факт, коли подружжя фактично розлучене, однак у зв'язку із життєвими обставинами, які не залежать від їх волі, продовжують проживати разом.

Предметно-практичною ситуацією, що заслуговує на окрему дослідницьку увагу, є така: відповідно до пп. 4 п. 14 Положення про порядок призначення житлових субсидій, житлова субсидія не призначається (у тому числі на наступний період), якщо будь-хто зі складу домогосподарства або член сім'ї особи зі складу домогосподарства протягом 12 місяців перед зверненням за призначенням житлової субсидії, призначенням житлової субсидії без звернення здійснив купівлю земельної ділянки, квартири (будинку), транспортного засобу (механізму), будівельних матеріалів, інших товарів довгострокового вжитку або оплатив (одноразово) будь-які послуги (крім медичних, освітніх та житлово-комунальних послуг згідно із соціальною нормою житла (в тому числі понаднормової площі житла у випадку, зазначеному у п. 10 Положення) та соціальними нормативами житлово-комунального обслуговування) на суму, яка на дату купівлі, оплати перевищує 50 тис. грн [4]. На думку автора статті, у цій нормі-умові Положення вбачається нормативно-правове недопрацювання законодавця, так як окремою особою чи сім'єю в цілому може бути укладено декілька договорів купівлі-продажу на суму, що не перевищує 50 тис. грн. Наприклад, подружжя придбало два транспортні засоби бувші у вжитку за ціною 45 тис. грн кожен. Умовою для відмови у призначенні субсидії є одноразова купівля на суму, що перевищує 50 тис. грн, суму у розмірі 50 тис. грн не було перевищено, однак фактично подружжя здійснило покупку на суму 90 тис. грн, що є логічною підставою відмови у призначенні субсидії. Проте Положенням законодавець не передбачив врахування сукупного доходу сім'ї одного домогосподарства, що, на нашу думку, є його нормативно-правовим недопрацюванням.

В цілому вважаємо, що встановлення величини набуття права власності у сумі, що перевищує 50 тис. грн та яка впливає на умови отримання житлових субсидій, при нинішніх цінах на квартири (будинки), транспортні засоби, земельні ділянки, будівельні матеріали, інше рухоме чи нерухоме майно, є досить низьким. Встановлення суми набуття права власності у розмірі 50 тис. грн є економічно не обґрунтованим і таким, що штучно зменшує кількість отримувачів державної житлової субсидії. Більш доцільним було б збільшення вказаної суми до 100 тис. грн для одноразової покупки на одного члена сім'ї, а також встановлення загальної суми купівлі для домогосподарства, на яке здійснюється призначення житлової субсидії, у розмірі 150 тис. грн. При цьому до розрахунку встановлення величини набуття права власності належать всі члени домогосподарства, яке претендує на призначення житлової субсидії. Тобто автор статті наголошує на тому, що під час призначення субсидії має бути врахована не тільки одноразова покупка одного члена сім'ї, а й купівля або іншим чином набуття права власності тією кількістю осіб, які живуть у домогосподарстві та на яких буде розрахована субсидія [3, с. 158–159].

Отже, відповідно до норм чинного законодавства існує варіативність умов призначення житлових субсидій, які можуть як залежати, так і не залежати від волі суб'єкта-претендента на призначення житлової субсидії. Опіраючись на практику порядку призначення житлових субсидій, умовно виокремлюємо *основні і додаткові умови призначення житлових субсидій*, які уповноваженими органами мають детально розглядатися у кожній конкретній ситуації у тісному взаємозв'язку, адже від цього залежить рішення відносно погодження у призначенні житлової субсидії або відмови.

Порядок призначення житлової субсидії.

Сьогодні питання порядку призначення житлових субсидій врегульовано на нормативно-правовому рівні Положенням про порядок призначення житлових субсидій, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 807), в якому визначено механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерства соціальної політики України для виплати пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі. У цьому Положенні вбачаються певні

нормативно-правові прогалини, що розглядалися вище, і які закладають підвалини для необ'єктивної відмови у призначенні житлової субсидії або можливого зловживання правом на її отримання.

Найпоширенішими ситуаціями щодо зловживання правом на отримання житлової субсидії зі сторони осіб-претендентів визначено такі дві: оформлення субсидій за декількома адресами; подача завідомо недостовірних даних. У зв'язку із цим у межах удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні доцільним було б розроблення ефективного *підмеханізму* покарання таких осіб і профілактики недопущення подібних випадків у майбутньому. У контексті цієї проблематики Президентом України відносно нещодавно було підписано Закон України від 3 грудня 2019 р. № 324-ІХ «Про верифікацію та моніторинг державних виплат». Цей Закон визначає правові та організаційні засади здійснення верифікації та моніторингу державних виплат в Україні, а його метою є підвищення адресності державних виплат, сприяння розбудові системи соціального забезпечення, а також забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. Під *верифікацією* у законі розуміється комплекс заходів щодо збору та перевірки достовірності інформації, що визначена законодавством для призначення, нарахування та/або здійснення державних виплат і впливає на визначення права на отримання та розмір таких виплат, а також виявлення невідповідності даних у автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних [6].

У Законі України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат» визначено чіткий алгоритм дій, які має вчиняти орган щодо перевірки інформації, що містить невідповідність. У той же час відсутні повноваження рекомендаційного органу щодо ініціювання питання про притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. Вважаємо, що доцільним було б наділення органів, що здійснюють верифікацію соціальних виплат, правом ініціювати перед правоохоронними органами питання про притягнення винних осіб до юридичної відповідальності і самостійно складати відповідні протоколи про адміністративні правопорушення стосовно осіб-правопорушників. Тобто, ми наголошуємо на необхідності введення адміністративної відповідальності для осіб, які надають недостовірні дані для призначення субсидії, а не тільки позбавляти їх права на призначення субсидії на період, щодо якого останні подавали відповідні документи. Сьогодні передбачено, що у разі подачі неповних чи недостовірних відомостей про доходи та витрати зареєстрованих у житловому приміщенні / будинку осіб, може бути відмовлено в призначенні субсидії або припинено її надання. Ми ж наголошуємо на необхідності встановлення адміністративної відповідальності для таких осіб. Крім того, доцільним було б у разі повторного зловживання своїми правами та повторного подання недостовірних відомостей не тільки накладати на особу відповідне адміністративне стягнення, а й позбавляти таку особу права на отримання житлової субсидії на два і більше термінів. Отже, варто чітко визначити та передбачити адміністративну й матеріальну відповідальність відносно вказаних вище суб'єктів і чітко її закріпити в Положенні про порядок призначення житлових субсидій [3].

Отож, одним із недоліків на нормативно-правовому рівні є відсутність адміністративної відповідальності щодо осіб-претендентів, які надають завідомо неправдиві дані з метою незаконного отримання житлової субсидії. Вважаємо, що результативним буде накладання на особу адміністративного стягнення у випадку повторного надання недостовірних даних й позбавлення такої особи права на отримання субсидії строком у два і більше термінів поспіль. Окрім цього, в межах побудови громадянського суспільства та з метою унеможливлення виникнення корупційної складової з боку членів комісій, утворених районними, районними у м. Києві та м. Севастополі держадміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, під час розгляду питання відносно призначення або відмови у призначенні субсидії, конструктивним є включення до складу комісії представників інститутів громадянського суспільства відповідного профілю діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження теоретико-практичного доробку вчених різних галузей наукових знань і критичний аналіз вітчизняного законодавства сприяли визначенню сутності такого соціального явища, як житлові субсидії. Відповідно до поставлених у роботі мети і завдання, узагальнення результатів проведеного дослідження надало можливість сформулювати такі теоретико-практичні *висновки і пропозиції*:

– реалізація *права* на призначення житлової субсидії або відмова у її наданні, на практиці, має базуватися на індивідуальному підході до кожного з конкретних осіб-претендентів. Вважаємо за доцільне, комісією з призначення житлової субсидії в індивідуальному порядку розглядати питання щодо призначення субсидії суб'єктам, які отримали у власність транспортний засіб на основі довгострокового кредиту. Пропонуємо, в межах нормативно-правового поля встановити обмеження відносно можливості отримання субсидії суб'єктами, що володіють депозитом у фінансовій установі й отримують доходи вищі за середні;

– основні та допоміжні *умови* призначення житлової субсидії мають розглядатися відповідними органами комплексно й у логічному взаємозв'язку. За умови, коли подружжя офіційно розлучене, але через конкретні об'єктивні обставини, що не залежать від їх волевиявлення, мають мешкати разом, – житлова субсидія, на наш погляд, має бути призначена;

– щодо *порядку* призначення житлової субсидії: у разі встановлення факту подання особою-претендентом на отримання житлової субсидії завідомо неправдивих даних, останні мають нести адміністративну відповідальність.

Перспективними напрямками подальших теоретико-практичних досліджень щодо удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні вважаємо такі:

– удосконалення комплексного механізму реалізації права на отримання житлової субсидії різних суб'єктів, зокрема: іноземців та осіб без громадянства і громадян України, що проживають у житлових приміщеннях (будинках); внутрішньо переміщених осіб; осіб, які мають право власності на житло; орендарів житлових приміщень; безробітних; власників (господарів) у випадку, коли один із зареєстрованих перебуває за кордоном тощо;

– удосконалення компонентної складової механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні з урахуванням європейського досвіду;

– розроблення ефективного підмеханізму покарання осіб, які зловживають правом на отримання житлової субсидії;

– розвиток сучасного інструментарію субсидування та відшкодування населенню вартості спожитих житлово-комунальних послуг (адресна підтримка домогосподарств-споживачів житлово-комунальних послуг);

– удосконалення механізму монетизації житлових субсидій у сучасній Україні тощо.

Отже, у статті сформульовано та вирішено актуальне наукове завдання у галузі державного управління, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні. Результати наукового дослідження, наведені висновки і пропозиції слугують підґрунтям для подальшого теоретико-практичного удосконалення та розвитку механізму надання житлових субсидій в сучасній Україні й подальших наукових досліджень та студій.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Хара В.Г. Проект Закону України «Концепція соціальної держави України» від 02.04.2008 № 2312 / В.Г. Хара, О.М. Стоян, Я.М. Сухий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/JF1S800A?an=3>.
3. Хренова Т.Ю. Житлова субсидія як організаційно-правова форма соціального забезпечення населення : дис. ... к.ю.н. : спец. 12.00.05 / Т.Ю. Хренова. – Національний юридичний університет ім. Я.Мудрого. – Харків, 2019. – 218 с.
4. Положення про порядок призначення житлових субсидій затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 807) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF#Text>.
5. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. – 692 с.
6. Закон України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат» від 3 грудня 2019 року № 324-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-20#Text>.

References:

1. Verhovna Rada of Ukraine (1996), *Constitution of Ukraine, Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny (VVR)*, No. 30, pp. 141, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Hara, V.G., Stojan, O.M. and Suhyj, Ja.M. (2008), *Draft Law of Ukraine «Concept of the welfare state of Ukraine»*, [Online], available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JF1S800A?an=3>
3. Hrenova, T.Ju. (2019), «Housing subsidy as an organizational and legal form of social security», Ph.D. Thesis of dissertation, spec. 12.00.05, Yaroslav Mudryi National Law University, Harkiv, 218 p.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), *Regulations on the procedure for assigning housing subsidies*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF#Text>
5. Kovbasjuk, Ju.V. et al. (ed.) (2011), *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia*, in 8th vol., Vol. 2, *Methodology of public administration*, in Surmin, Ju.P., Nadolishnij, P.I. et al. (ed.), National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, 692 p.
6. Verhovna Rada of Ukraine (2019), *Law of Ukraine «On Verification and Monitoring of State Payments»*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-20#Text>

Бізониц Дмитро Володимирович – кандидат технічних наук, директор ТОВ «Еталонтехсервіс» м. Харків, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-0155-7615>.

E-mail: bizonychdv@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2021.